

«Προς Εκκλησιασμόν: Η συμβολή της τέχνης στον εκκλησιασμό της ζωής μέσα από προσωπικά βιώματα και μαρτυρίες»

/ [Ενορίες](#)

Ο εκκλησιασμός αποτελεί μια ευρύτερη διαδικασία, μέσα από την οποία ο άνθρωπος προσπαθεί να εντάξει στην εκκλησιαστική ζωή το σύνολο της εμπειρίας του: τις χαρές και τις λύπες, τις αποτυχίες και τις επιτυχίες, τις σχέσεις, τις μνήμες, τις δημιουργικές αναζητήσεις και τις προσωπικές του αδυναμίες.

Στο «Ενοριακό Αρχονταρίκι» του **Ιερού Ναού Ευαγγελιστρίας Πειραιώς** και στο πλαίσιο του προγράμματος **«ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει...»**, την Δευτέρα 19 Οκτωβρίου, ο **Πρωτοπρεσβύτερος π. Σπυρίδων Τσιμούρης**, Εκπαιδευτικός, φιλοξένησε τον **κ. Γιώργο Φραντζολά**, Μουσικό, Φιλόλογο, σε μία συζήτηση με θέμα: «Προς Εκκλησιασμόν: Η συμβολή της τέχνης στον εκκλησιασμό της ζωής μέσα από προσωπικά βιώματα και μαρτυρίες».

Η συζήτηση με τον κ. Φραντζολά, περιστρέφεται γύρω από τη σχέση της τέχνης με την πίστη και τη δυνατότητά της να συμβάλει στον εκκλησιασμό ολόκληρης της ανθρώπινης ζωής. Ο τίτλος «Προς Εκκλησιασμόν» προέρχεται από το

ομότιτλο βιβλίο του Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη, ενός δημιουργού που επηρέασε καθοριστικά τον τρόπο με τον οποίο ο κ. Φραντζολάς αντιλαμβάνεται την τέχνη, τη γλώσσα, τη σκέψη και την πνευματική αναζήτηση.

Ο εκκλησιασμός δεν είναι απλώς μία ενασχόληση με θρησκευτικά θέματα ή παραγωγή έργων με εκκλησιαστικό περιεχόμενο. Αποτελεί μια ευρύτερη διαδικασία, μέσα από την οποία ο άνθρωπος προσπαθεί να εντάξει στην εκκλησιαστική ζωή το σύνολο της εμπειρίας του: τις χαρές και τις λύπες, τις αποτυχίες και τις επιτυχίες, τις σχέσεις, τις μνήμες, τις δημιουργικές αναζητήσεις και τις προσωπικές του αδυναμίες.

Η τέχνη μπορεί να αποτελέσει σημαντικό μέσο αυτής της πορείας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι κάθε καλλιτεχνική δημιουργία οδηγεί αυτομάτως στην πνευματική ολοκλήρωση. Χρειάζονται προσανατολισμός, ειλικρίνεια, αυθεντικότητα και προσωπικός αγώνας.

Ο Πεντζίκης υπήρξε για τον κ. Φραντζολά σημαντικός δάσκαλος και συνοδοιπόρος στην προσπάθεια να κατανοήσει τη σχέση ανάμεσα στην τέχνη και την πίστη. Η συνάντησή τους προέκυψε από την αναζήτηση απαντήσεων σε ζητήματα που τον απασχολούσαν κατά τη διάρκεια των φιλολογικών σπουδών του.

Αυτό που τον εντυπωσίασε ιδιαίτερα στον Πεντζίκη ήταν η ικανότητά του να συνδέει φαινομενικά ασύνδετα στοιχεία: τη γλώσσα, τη μουσική, τα χρώματα, την επιστήμη, τη θεολογία, την ιστορία και τη φύση. Μέσα από αυτή την πολυδιάστατη προσέγγιση, ο κόσμος δεν εμφανίζεται ως ένα σύνολο απομονωμένων πραγμάτων, αλλά ως μια πραγματικότητα στην οποία τα επιμέρους στοιχεία μπορούν να αποκτήσουν βαθύτερο νόημα μέσα από τη μεταξύ τους σχέση.

Ο κ. Φραντζολάς αναγνωρίζει στον Πεντζίκη την προσπάθεια να εκκλησιάσει τη σκέψη του, δηλαδή να προσλάβει ολόκληρη την πραγματικότητα μέσα από το πρίσμα της εκκλησιαστικής εμπειρίας. Στο πλαίσιο αυτό, ακόμη και γεγονότα που μοιάζουν άσχετα μεταξύ τους μπορούν να συνυπάρξουν σε μια ενιαία αφήγηση, η οποία τελικά αναφέρεται στην Εκκλησία, στη μνήμη των αγίων, στη λατρεία και στη θεία παρουσία. Η επίδραση του Πεντζίκη δεν περιορίστηκε στην καλλιτεχνική έκφραση, αλλά τον βοήθησε να αναγνωρίσει τις εσωτερικές του αναζητήσεις και να βρει σταδιακά τη θέση του μέσα στον εκκλησιαστικό χώρο.

Ένα σημαντικό θέμα της συζήτησης είναι η ανάγκη να αναγνωρίζεται η πολυμορφία της εκκλησιαστικής ζωής. Ο κ. Φραντζολάς αναφέρθηκε στις

συναντήσεις του με μοναχούς και πνευματικούς ανθρώπους του Αγίου Όρους, καθώς και στις ποικίλες εκκλησιαστικές και θρησκευτικές κοινότητες που γνώρισε στη Θεσσαλονίκη.

Από αυτές τις εμπειρίες αποκόμισε την πεποίθηση ότι κάθε χώρος μπορεί να περιλαμβάνει σημαντικούς ανθρώπους, ιδιαίτερα εκείνους που χαρακτηρίζονται από ταπείνωση και διακριτικότητα. Η πνευματική ωρίμανση δεν επιτυγχάνεται πάντοτε μέσα από μια ευθύγραμμη πορεία. Συχνά απαιτεί αναζητήσεις, μετακινήσεις, δοκιμές και επανεξέταση προηγούμενων επιλογών.

Ο ίδιος αναγνωρίζει ότι στο παρελθόν έκρινε αυστηρά ανθρώπους και καταστάσεις, ενώ με την πάροδο του χρόνου έμαθε να εκτιμά περισσότερο όσα προσέφερε κάθε εμπειρία. Συνδέει αυτή τη στάση με την αποδοχή ότι ο άνθρωπος οφείλει πολλά σε άλλους ανθρώπους, ζωντανούς και νεκρούς, καθώς η προσωπική του ταυτότητα διαμορφώνεται μέσα από σχέσεις, επιρροές και βιώματα.

Παράλληλα, επεσήμανε ότι η τάση προς την αυτοδικαίωση μπορεί να οδηγήσει σε φανατισμό και αυστηρή κριτική των άλλων. Όταν κάποιος εισέρχεται στην εκκλησία φορτωμένος με προκαταλήψεις και απαιτήσεις, κινδυνεύει να εστιάσει στα λάθη των άλλων αντί να εξετάσει τον εαυτό του.

Αντίθετα, η εκκλησιαστική εμπειρία μπορεί να λειτουργήσει ως χώρος αυτογνωσίας και εσωτερικής μεταμόρφωσης. Η ουσία δεν είναι να απορρίπτονται αδιακρίτως οι διαφορετικές εμπειρίες, αλλά να αναζητείται μέσα από αυτές ό,τι μπορεί να συμβάλει στην πνευματική ωρίμανση.

Ιδιαίτερη θέση στη συζήτηση κατέχει ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης και ο τρόπος με τον οποίο η λογοτεχνία του φωτίζει βαθιές πτυχές της ανθρώπινης ψυχής. Ο κ. Φραντζολάς χρησιμοποιεί ως παράδειγμα το διήγημα «Άγια και πεθαμένα», για να εξηγήσει τη διαφορά ανάμεσα σε μια απλή συναισθηματική αντίδραση και σε μια βαθύτερη πνευματική εμπειρία.

Στο παράδειγμα που αναλύει, μια κοπέλα αισθάνεται αρχικά χαρά για την ατυχία μιας άλλης γυναίκας. Στη συνέχεια, συνειδητοποιεί τη μικρότητα αυτού του συναισθήματος και αισθάνεται λύπη για τη δική της αντίδραση. Ωστόσο, η εμπειρία δεν τελειώνει στην ενοχή. Η ευαισθησία της συνείδησής της την οδηγεί σε μια βαθύτερη κατανόηση της ανθρώπινης κατάστασης.

Ο κ. Φραντζολάς διακρίνει, επομένως, τρία επίπεδα: την αρχική, ενστικτώδη αντίδραση· τη συνειδητοποίηση της ηθικής διάστασης του συναισθήματος· και, τέλος, μια βαθύτερη πνευματική εμπειρία, στην οποία η ανθρώπινη αδυναμία συνυπάρχει με τη δυνατότητα της χάριτος.

Αυτή η διαδικασία συνδέεται με τη χαρμολύπη, η οποία δεν είναι απλώς ένα μείγμα χαράς και λύπης, αλλά μια σύνθετη εμπειρία που επιτρέπει στον άνθρωπο να αναγνωρίζει τις αδυναμίες του χωρίς να χάνει την ελπίδα. Όσο περισσότερο συνειδητοποιεί κανείς την ατέλειά του, τόσο περισσότερο μπορεί να αντιληφθεί την ανάγκη της θείας χάριτος.

Η τέχνη του Παπαδιαμάντη καθιστά αυτή τη δύσκολη πνευματική εμπειρία προσιτή μέσα από μια συγκεκριμένη ανθρώπινη ιστορία. Έτσι, η λογοτεχνία δεν προσφέρει μόνο αισθητική απόλαυση, αλλά μπορεί να αποκαλύψει βαθύτερες αλήθειες για τη συνείδηση, τη μετάνοια και την πνευματική ζωή.

Στη συνέχεια, η συζήτηση επικεντρώθηκε στη δημιουργική διαδικασία. Ο κ. Φραντζολάς τόνισε ότι η υπερβολική προσήλωση στην πρωτοτυπία μπορεί να εμποδίσει τον καλλιτέχνη να ολοκληρώσει το έργο του. Η επιθυμία να δημιουργήσει κάτι εντελώς καινούργιο, πρωτόγνωρο και ασύγκριτο μπορεί να μετατραπεί σε εμπόδιο, καθώς οδηγεί στην εγκατάλειψη έργων που παραμένουν ημιτελή.

Επιπλέον, ο καλλιτέχνης κινδυνεύει να εγκλωβιστεί σε μια προκαθορισμένη ιδεολογία και να επιδιώκει να αποδείξει μια θέση αντί να αφήσει το έργο να αναπτυχθεί οργανικά.

Περιγράφοντας τη δική του μουσική δημιουργία, εξηγεί ότι συχνά η διαδικασία ξεκινά από τον ρυθμό. Στη συνέχεια εμφανίζεται η μελωδία και, σταδιακά, αναδύονται λέξεις ή φράσεις που βοηθούν να αποσαφηνιστεί το περιεχόμενο του αρχικού συναισθήματος. Η μελωδία λειτουργεί ως αφήγηση μιας ψυχικής διάθεσης, αλλά δεν προσδιορίζει πάντοτε το αντικείμενό της. Ένα αίσθημα νοσταλγίας, για παράδειγμα, μπορεί να αφορά έναν άνθρωπο, μια πατρίδα, ένα αγαπημένο πρόσωπο ή τον Θεό. Οι στίχοι προσφέρουν μια συγκεκριμένη ερμηνεία αυτού του συναισθήματος.

Η έμπνευση ήταν ένα ακόμη από τα θέματα της συζήτησης. Ο κ. Φραντζολάς τη συνδέει με τη δυνατότητα του ανθρώπου να δημιουργεί κάτι που προηγουμένως δεν υπήρχε. Ιδιαίτερα στη μουσική, το υλικό της δημιουργίας δεν είναι πάντοτε ένα ορατό αντικείμενο, αλλά κάτι που αναδύεται μέσα από τη σιωπή, το συναίσθημα και την εσωτερική εμπειρία.

Η δημιουργική ένταση παρομοιάζεται με φωτιά, η οποία μπορεί να γίνει καταστροφική εάν δεν διοχετευθεί κατάλληλα, αλλά μπορεί επίσης να προσφέρει ενέργεια και να οδηγήσει σε δημιουργία.

Η πνευματική διάσταση της έμπνευσης συνδέεται με τη διάκριση ανάμεσα στις σκέψεις που ωφελούν τον άνθρωπο και σε εκείνες που τον απομακρύνουν από τη ζωή και την ελπίδα. Για τον ίδιο, η εκκλησιαστική λειτουργική ζωή αποτελεί την πυξίδα που βοηθά τον δημιουργό να προσανατολίζει τα χαρίσματά του.

Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία διαδραματίζουν η ταπείνωση, η υπομονή και η μετάνοια. Δεν πρόκειται για εύκολες στάσεις, αλλά για μια πορεία που απαιτεί προσωπικό αγώνα και σταδιακή αλλαγή του τρόπου με τον οποίο ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον εαυτό του και τους άλλους.

Ο πόνος, επίσης, δεν μετατρέπεται πάντοτε αμέσως σε τέχνη. Ο ίδιος ανέφερε ότι συνήθως δεν δημιουργεί την ώρα που βιώνει την οδύνη. Χρειάζεται να περάσει χρόνος, ώστε η εμπειρία να υποστεί μια εσωτερική επεξεργασία και να μετασχηματιστεί σε κάτι διαφορετικό. Η δημιουργία γεννιέται συχνά όταν η δοκιμασία έχει ήδη οδηγήσει σε μεγαλύτερη υπομονή και δυνατότητα ελπίδας.

Ο κ. Φραντζολάς προσέγγισε την εκπαιδευτική του εμπειρία ως αναπόσπαστο μέρος της δημιουργικής και πνευματικής του πορείας. Η εργασία του στο σχολείο δεν υπήρξε απλώς επαγγελματική υποχρέωση, αλλά ένας χώρος μέσα στον οποίο συναντούσε ανθρώπους, ιδέες και καταστάσεις που τροφοδοτούσαν την έμπνευσή του.

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας, η επαφή με τους μαθητές και η συνεργασία με τους συναδέλφους του δημιούργησαν ένα περιβάλλον που ευνοούσε την καλλιτεχνική του έκφραση. Μάλιστα, παρατηρεί ότι συχνά η έμπνευση ερχόταν κατά τη διάρκεια της ενεργού συμμετοχής του στη σχολική ζωή και όχι στις περιόδους αδράνειας. Η διδασκαλία, απαιτεί εμπιστοσύνη και υπομονή. Η επίδραση ενός μαθήματος μπορεί να φανεί πολύ αργότερα, ακόμη και σε ανθρώπους που αρχικά φαίνονται αδιάφοροι.

Παράλληλα, τόνισε τη σημασία της συλλογικής σκέψης και συνεργασίας. Η σχολική κοινότητα μπορεί να δημιουργήσει ιδιαίτερα γόνιμες εμπειρίες όταν

εκπαιδευτικοί, μαθητές και γονείς συνεργάζονται. Η παιδεία δεν αποτελεί αποκλειστικά ατομική υπόθεση, αλλά διαδικασία που αναπτύσσεται μέσα από τις σχέσεις και την κοινή προσπάθεια.

Στο καταληκτικό μέρος της συζήτησης, ο κ. Φραντζολάς διατύπωσε την πεποίθηση ότι ο τελικός σκοπός της τέχνης δεν είναι απλώς η παραγωγή έργων, αλλά η μεταμόρφωση του ίδιου του δημιουργού. Δεν αρκεί να γράφει κάποιος μουσική ή ποίηση· χρειάζεται να επιδιώκει να διαμορφώνει ολόκληρη τη ζωή του σύμφωνα με την ευαισθησία, την αλήθεια και την πνευματική ευθύνη που απαιτεί η δημιουργία.

Η στάση αυτή συνδέεται με την πίστη στον Θεό ως Δημιουργό. Εφόσον ο άνθρωπος είναι δημιούργημα του Θεού και έχει λάβει συγκεκριμένα χαρίσματα, καλείται να τα καλλιεργήσει και να τα αξιοποιήσει με τρόπο που δεν εξυπηρετεί αποκλειστικά τη φιλοδοξία ή την προσωπική προβολή.

Η αναγνώριση της αξίας του έργου δεν αποκλείεται, αλλά δεν αποτελεί τον ύψιστο σκοπό. Ο ίδιος θεωρεί σημαντικό να μπορεί ο δημιουργός να μοιράζεται το έργο του ακόμη και με λίγους ανθρώπους, εφόσον δημιουργείται μια ουσιαστική σχέση επικοινωνίας. Η τέχνη αποκτά έτσι κοινοτικό χαρακτήρα: γίνεται προσφορά, επικοινωνία και δυνατότητα παρηγοριάς. Η δημιουργία δεν αφορά μόνο τον καλλιτέχνη, αλλά και εκείνους που θα δεχθούν το έργο του και θα επηρεαστούν από αυτό.

Η συζήτηση ολοκληρώθηκε με την διαπίστωση ότι ο εκκλησιασμός περιλαμβάνει ολόκληρη τη ζωή. Οι ευχάριστες και οι δυσάρεστες εμπειρίες, οι ανθρώπινες σχέσεις, οι αποτυχίες και οι επιτυχίες μπορούν να ενταχθούν σε μια πορεία πνευματικής ωρίμανσης. Όπως η καλλιτεχνική δημιουργία απαιτεί χρόνο, κόπο και επεξεργασία, έτσι και η πνευματική μεταμόρφωση προϋποθέτει προετοιμασία, αγώνα και συνεργασία με τη θεία χάρη.